
Mihaela Grčević

Etnografski muzej
Zagreb
mgrcevic@emz.hr

UDK 7.025:391

069(497.521.2):39

Stručni rad

Primljeno: 17. 10. 2014.

Prihvaćeno: 20. 10. 2014.

Pregled radova obavljenih u Restauratorsko-preparatorskoj radionici za tekstil od druge polovice 2012. do polovice 2014. godine¹

- Rad sadržava opis poslova preventivne konzervacije te konzervacije i restauracije koji su realizirani u Restauratorsko-preparatorskoj radionici za tekstil Etnografskog muzeja od druge polovice 2012. do polovice 2014. godine. Prikazani su poslovi koji su prethodili postavljanju izložbi projekta *Svijet igračaka* te radovi preventivne konzervacije koji su obavljani na predmetima iz tekstilnih zbirki Muzeja. U dva navrata realizirana je suradnja s Odjelom za tekstil, papir i kožu Hrvatskoga restauratorskog zavoda vezano za konzervaciju i restauraciju. Opisana je i akcija spašavanja tekstilne baštine s poplavljenih područja Županijske Posavine u kojoj je sudjelovala Radionica. Naposljetku su prikazani konzervatorsko-restauratorski zahvati na predmetima.

Ključne riječi: Etnografski muzej (Zagreb)

zaštita muzejskih predmeta, preventivna konzervacija,
restauracija muzejskih predmeta

PREVENTIVNA KONZERVACIJA

Restauratorsko-preparatorska radionica za tekstil Etnografskog muzeja godišnje planira radove preventivne konzervacije tekstilnih predmeta iz pojedinih

---

¹ Izvještaje i dokumentaciju o preparatorskim i konzervatorskim postupcima pripremile su djelatnice koje su izvršile zahvate na određenim predmetima.

zbirki, koji se, u pravilu, nastavljaju kroz sljedećih nekoliko godina.² Zbog velike količine građe i nepovoljnih mikroklimatskih uvjeta u zgradi Muzeja, najveći dio poslova, koji se dogovaraju s kustosom zaduženim za zbirku, odnosi se upravo na zaštitu.

Od većih poslova preventivne konzervacije koji su obavljani od druge polovice 2012. do polovice 2014. godine treba navesti pripremanje predmeta za izložbe vezane za projekt *Svijet igračaka*, preventivno konzerviranje *peča*³ iz Zbirke narodnih nošnji središnje Hrvatske, te preventivno konzerviranje predmeta iz Zbirke prekrivača i prostirki te Zbirke kultura svijeta.

PROJEKT SVIJET IGRAČAKA

Projekt Etnografskog muzeja *Svijet igračaka*⁴ obuhvaćao je pet izložbi; *Dječje igračke iz hrvatske baštine*, *Iz svijeta igračaka*, *Poljske tradicijske dječje igračke*, *Vlakovi za velike i male* i *Igračka ima srce*.⁵ U pripremu građe za izlaganje, ali

---

2 Tekstilne zbirke Etnografskog muzeja u Zagrebu podijeljene su na zbirke narodnih nošnji: središnje Hrvatske, sjeverozapadne Hrvatske, istočne Hrvatske, gorske Hrvatske i jadranskog zaleđa, primorske Hrvatske te Zbirku platnenog posoblja, koje broje svaka između 5.000 i 7.000 predmeta te Zbirku predmeta „Tekstilne industrije Berger“, Zbirku prekrivača i prostirki, Zbirku torbi, Zbirku kultura svijeta, Zbirku čipke, Zbirku tekstilnih fragmenata, Zbirku narodnih nošnji naroda Europe, Zbirku narodnih nošnji hrvatske dijaspore i Zbirku suvremene odjeće koje broje svaka do 2.500 predmeta. Svaka djelatnica Radionice za tekstil zadužena je za određene zbirke te, uz konzultacije s nadležnim kustosom, obavlja poslove preventivne zaštite, konzervacije i restauracije na predmetima.

3 *Posavska peča* gornje je pokrivalo na oglavljju udate žene, koje se prebacuje ili povezuje preko kapice *poculice* pri izlasku iz kuće. Ima oblik pravilne četvorine sa stranicama dugim oko 80 cm. *Peče* su ukrašavane u dvije tehnike: prilikom tkanja tehnikom *prebora u zijev* te kombinacijom *prebora u zijev* i *vutlaka* i *pečkim vezom* na gotovom platnu, redini ili muslinu (usp. Szenczi 1973: 6). Za ovo područje karakterističan je polikroman ukras kojemu je osnovni ton crvena boja broća, ali i bijeli ukras, karakterističan za sunjsko područje. „Motivi su barokni, izvezeni od vunene i domaće svilene prede, karakteristični za raniji period te geometrijski, izvedeni pamučnim manufakturnim koncem kombinacijom tkalačkih tehnika vutlaka i prebora u zijev iz sredine 19. st.“ (Gušić 1955: 55)

4 Autorica projekta, koji je realiziran u razdoblju od 1.12.2012. do 2.6.2013., viša je kustosica dr. sc. Iris Biškupić Bašić.

5 Izložbama su predstavljeni eksponati iz zbirki Etnografskog muzeja, Muzeja igračaka i igre iz Kielca (*Muzeum Zabawek y Zabawy*) te brojni vrijedni predmeti u vlasništvu građana, kolekcionara i udruga. Više informacija o projektu *Svijet igračaka* moguće je pronaći u tekstu Matije Dronjića u ovom dvobroju *Etnoloških istraživanja*.

i tehničku realizaciju izložbi,⁶ uz tehničko osoblje Muzeja, bile su uključene i Restauratorsko-preparatoriska radionica za drvo, keramiku i metal kao i Radionica za tekstil.

Središnju izložbu *Dječje igračke iz hrvatske baštine* najvećim dijelom činili su predmeti iz fundusa Muzeja izrađivani, kako u kućnoj radinosti tako i u sklopu tradicijskih obrta i seljačkih zadruga. Od materijala korišteno je drvo, šiblje, keramika, glina i tekstil, dok su drugu izložbu, *Iz svijeta igračaka*, postavljenu na prvom katu Muzeja, činili predmeti izrađeni u manjim europskim manufakturama:⁷ plišane igračke, metalne i mehaničke igračke dijelom iz zbirke Muzeja dijelom posuđene.

Priprema građe za izlaganje podrazumijevala je čišćenje, kao i manje restauratorske zahvate koji su prethodili fotografiranju i samom izlaganju. Materijalima koji su korišteni u izradi kao što su metal, drvo, šiblje, keramika, glina, tekstil i papir pristupalo se pojedinačno, kako bi se zadovoljila pravila zaštite i izlaganja muzejskih predmeta.

Najveći angažman u sklopu projekta iziskivala je izložba *Igračka ima srce* koja je nastala u suradnji Muzeja i građana. Između 1.100 igračaka, koje su građani donirali ili posudili Muzeju, za izlaganje je izdvojeno njih 630. Posao oko pripreme građe za izlaganje bio je zahtjevan, kako zbog raznovrsnosti materijala od kojih su igračke izrađene (tekstila, papira, drva, metala, sintetičkih materijala i dr.), tako i zbog velikog udjela igračaka i igara s kraja 19. st. koje su zbog svoje starosti vrlo osjetljive i krte.⁸ Zahvati na predmetima svedeni su na minimum, a podrazumijevali su suho čišćenje usisavanjem i, po potrebi, manje restauratorske zahvate.⁹

Uz konzultacije s Odsjekom za papir i kožu Hrvatskoga restauratorskog zavoda, obavljani su konzervatorsko-restauratorski zahvati na predmetima izrađenim od papira (kutija s elementima za konstruiranje, inv. br. 50069 a-c; dječja društvena igra *Halma*, inv. br. 50077 a-c;¹⁰ slikovnica u kutiji *Bajke*, inv.

---

6 Radionice su sudjelovale u realizaciji triju izložbi: *Dječje igračke iz hrvatske baštine*, *Iz svijeta igračaka* i *Igračka ima srce*.

7 Izložen je materijal iz Češke, Njemačke, Poljske, Portugala, Rusije, Slovenije, Slovačke, Švedske i Ukrajine.

8 Radi se o predmetima izrađenima od papira i tekstila.

9 Izložene predmete uređivala je viša preparatorica Jasminka Vujičić.

10 Opis restauratorskih radova prikazan je u izvještaju o provedenim konzervatorsko-

br. 50179 i poštanski teretni automobil za igru *Kinder post*, inv. br. 50071). Nakon izložbe, donirana je građa inventarizirana te je postala dio muzejskog fundusa.¹¹

PEČE IZ ZBIRKE NARODNIH NOŠNJI SREDIŠNJE HRVATSKE

Zbirka narodnih nošnji središnje Hrvatske sadrži velik broj peča koje su smještene u čuvaonici oglavlja.¹² Predmeti datiraju u 19. st. i sadrže jedne od najstarijih tekstilnih predmeta koje Muzej posjeduje.¹³ Zbirka broji oko 2.000 predmeta, od kojih je dosad preventivno konzervirano 1.250.

Najveći dio građe suho je očišćen usisavanjem zbog materijala, *redine*¹⁴ od koje su peče najvećim dijelom izrađene. Mokrim čišćenjem redine dolazi do bubrenja vlakana te se gubi tekstura karakteristična za ovo tkanje. Drugi je razlog nepostojanost boja pojedinih pređi kojima je izveden ukras, čijim mokrim čišćenjem dolazi do kapilarnog širenja boje na tekstilni materijal. Nakon izvršenih probi na postojanost boja mokro su očišćene peče iz Sesvetskog Prigorja izrađene od običnog lanenog platna ukrašene bogatim polikromnim vezom.

Nakon čišćenja građa je zaštićena *Tyvek* folijom, pohranjena u kutije s naznačenim tekstilnim materijalom i tehnikom kojom je izveden ukras (Sl. 1/str. 334). Uza svaku kutiju dodan je popis s lokalitetima i inventarnim brojevima predmeta.¹⁵

ZBIRKA PREKRIVAČA I PROSTIRKI

Zbirka prekrivača i prostirki jedna je od manjih tekstilnih zbirki Muzeja koja

---

restauratorskim zahvatima.

11 Uz postojeću Zbirku tradicijskih dječjih igračaka oformljena je i nova Zbirka dječjih igračaka i igara.

12 Prostorija je podijeljena u dvije etaže, tako da je u gornjem dijelu pohranjena Zbirka oglavlja i modelirane glave s prikazom tradicionalnog načina češljanja i pokrivanja glave, dok je u donjem dijelu pohranjena Zbirka narodnih nošnji naroda Europe, Zbirka nakita i Zbirka oružja.

13 Vrlo vrijedne peče potječu iz ostavštine Salamona Bergera.

14 *Redina* je najfinije laneno platno karakteristično za područje Hrvatske Posavine tkano tankim *lanom po lanu*, zvanim *jedno po drugom*, na način da je uvodom niti u brdo dobivena prozračna rebrasta struktura (usp. Radauš Ribarić 1988: 22).

15 Poslove preventivne konzervacije obavila je viša preparatorica Ljiljana Vilus Japec.

broji oko 1.200 predmeta. Čuvaonica Zbirke smještena je uz Restauratorsko-preparatorску radionicu za tekstil. Prostorija je podijeljena u dvije etaže i opremljena policama u koje je materijal pohranjen po tehnikama izrade i lokalitetu.

Radovi preventivne konzervacije na građi iz Zbirke započeli su krajem 2011., te je do sredine 2014. obrađeno 600 predmeta. Obrađena je građa s gornje etaže čuvaonice (Sl. 2/str. 334) koju čini vuneno ćilimsko tkanje¹⁶ Slavonije i širega panonskog bazena.

Zbog ekonomičnosti te zbog sigurnosti predmeta, odabrano je suho čišćenje usisavanjem. Druga je opcija bila kemijsko čišćenje, koje bi zbog velike količine građe i ograničenih financijskih sredstava bilo nemoguće realizirati. Nakon čišćenja, predmeti su označeni (uz postojeću vinjetu na predmete je našivena keper vrpca s oznakom Muzeja na koju je vodootpornim flomasterom napisan inventarni broj), fotografirani, zaštićeni presvlakama od pamučnog platna na koje je također stavljena vinjeta s inventarnim brojem i pohranjeni.¹⁷

ZBIRKA KULTURA SVIJETA

Zbirku kultura svijeta čini građa koju su naši pomorci, istraživači, putnici i umjetnici darovali Narodnom muzeju u Zagrebu na prijelazu iz 19. u 20. st. Osnivanjem Etnografskog muzeja 1919. navedena građa prelazi u Muzej i postaje osnova današnje Zbirke kultura svijeta.¹⁸

---

16 Ćilimi se upotrebljavaju kao prostirke na krevetu i klupi, obješeni na zid uz krevet, a tek manji broj kao podne prostirke. Izrada ćilima u potpunosti je bila u ženskim rukama; od šišanja ovce, ispiranja, odabiranja i ispredanja vune do bojanja i tkanja, te izrade veza na ponjavcima. Od sedamdesetih godina 19. st., kada osječki trgovac Sachs, u zamjenu za stare ćilime, daje ženama tvorničku vunu u novim anilinskim bojama, gubi se arhaični kolorit slavonskih ćilima specifičan po zagasitoj paleti biljnih boja, a jarkoružičasta i kričavozelena postaju vrlo popularne među seoskim stanovništvom (usp. Randić 2009: 149).

17 Radove preventivne konzervacije obavila je viša preparatorica Marijana Najjar.

18 Zbirka se sastoji od niza manjih zbirki i pojedinačnih predmeta kao i većih cjelina unutar koje su značajni predmeti Dragutina Lermana koji je kao belgijski službenik sudjelovao u ekspediciji istraživača Afrike Henry Morton Stenleya. Od 1888., kada Lerman šalje prvi dio svoje zbirke i u narednih nekoliko godina donirana je cjelina koju sačinjava 498 predmeta obrednih maski, fetiša, uporabnih predmeta, glazbala, oružja i nakita s područja Konga. Drugu značajnu cjelinu čine predmeti istraživača Mirka i Steve Seljana koji od 1899.-1902. borave u Etiopiji u službi negusa Menelika II, koji ih šalje u centralnu Afriku. Braća Seljan dvije godine upravljaju tom provincijom, Mirko kao guverner, a Stevo kao njegov zamjenik. Nakon Afrike odlaze u

Čuvaonica Zbirke smještena je uz stalni postav kultura svijeta. Predmeti smješteni u ormarima s policama (drvo, keramika, metal i dr.) te u ormarima s ladicama (tekstil) pohranjeni su prema vrsti materijala od kojeg su izrađeni i po lokalitetu (Sl. 3/str. 334).

Početkom 2013. započeli su radovi preventivne konzervacije na građi iz čuvaonice te su u navedenom razdoblju preventivno obrađena 282 tekstilna predmeta, obavljen je restauratorski zahvat na ogrtaču *burnusu* iz Etiopije, inv. br Ex 643,¹⁹ a u suradnji s kolegicom Katijom Hrepić, višom restauratoricom tehničarkom iz Hrvatskoga restauratorskog zavoda, konzerviran je fragment arheološkog tekstila metodom *pressure mounting*.²⁰

Preventivno konzerviranje tekstilnih predmeta podrazumijevalo je suho čišćenje usisavanjem pomoću restauratorskog usisavača, označivanje predmeta (uz postojeću vinjetu našivena je keper vrpca s oznakom Muzeja na koju je vodootpornim flomasterom napisan inventarni broj), fotografiranje, opremanje predmeta za pohranu upotrebom *Avosa*²¹ i pohranu²² u ranije navedene ladice, na kojima su naznačeni lokaliteti. Uz građu su priloženi popisi predmeta s inventarnim brojevima.²³

Predmeti iz zbirke Salamona Bergera deponirani u ormaru s vješalicama, nakon preventivne obrade, zaštićeni su *Avosom* i pohranjeni u kutije od beski-

---

Južnu Ameriku gdje osnivaju Hrvatsku znanstvenu misiju. Boraveći na tim područjima bave se geografskim istraživanjima, ali i prikupljanjem etnografskog materijala. Predmeti koje su braća Seljan poklonila Muzeju, kako iz Etiopije, tako i iz Južne Amerike (oko 400 primjeraka), kao i cjelokupna arhivska građa predstavljaju osnovu fundusa Zbirke kultura svijeta Etnografskog muzeja u Zagrebu. Zbirku čini odjeća, nakit, oružje, pomagala, uporabni predmet, glazbeni instrumenata i dr. Važno je navesti i zbirku Milke Trnine koja je 1930. Muzeju poklonila trideset predmeta iz Kine, Japana i Indije koji su bili poklon bostonskog kolekcionara Williama Sturgisa Bigelowa. Zbirka sadrži i tekstilne predmete Salamona Bergera iz Indije, Kine, Japana, Perzije, Arabije i Madagaskara (usp. Gjetvaj 1989: 14).

19 Opis restauratorskih radova prikazan je u izvještaju o provedenim konzervatorsko-restauratorskim radovima.

20 Opis navedene metode prikazan je u izvještaju o provedenim radovima na fragmentu arheološkog tekstila inv. br. 1769.

21 Poliesterska vuna namijenjena za omatanje, zaštitu i pohranu muzejskih predmeta.

22 Tekstilna građa pohranjena je u ormare s ladicama malih dimenzija te se, suprotno preporukama o čuvanju muzejskih predmeta od tekstila, morala prilagodivati zadanom prostoru.

23 Radove preventivne konzervacije obavila je restauratorica Mihaela Grčević.

selinskog papira dimenzijama prilagođene ormaru. Kutije su numerirane i uza svaku je priložen popis predmeta s inventarnim brojevima i lokalitetima.

AKCIJA SPAŠAVANJA ETNOGRAFSKE BAŠTINE S POPLAVLJENIH PODRUČJA ŽUPANJSKE POSAVINE

Akciju spašavanja etnografske baštine s poplavljenih područja Županjske Posavine organizirala je mr. sc. Janja Juzbašić, ravnateljica Zavičajnog muzeja „Stjepan Gruber“ iz Županje. U akciju su bili uključeni svi muzeji Muzejske udruge istočne Hrvatske, koji su sukladno svojim mogućnostima na teren slali etnologe, restauratore i preparatore.²⁴ U akciju se uključio i Etnografski muzej u Zagrebu kao matični muzej 1. razine za etnografske muzeje.

Djelatnici Muzeja na terenu su boravili u tri navrata.²⁵ Prilikom boravka običen je Zavičajni muzej „Stjepan Gruber“ u Županji, Gunja, Račinovci i Rajevo Selo. Najveći dio građe prikupljene ovom akcijom odnosio se na kućni inventar – ormare, police, krevete, kolijevke, kuhinjski pribor, poljoprivredne i tekstilne alatke, te tekstilije – platneno posoblje i dijelove nošnje. Navedena građa nađena je na tavanima kuća koje su predviđene za rušenje, a veći je dio izvučen iz hrpa odloženih za otpad. Prikupljeni predmeti nisu pod zaštitom, ali su potencijalni dio fundusa budućeg Muzeja Cvelferije.²⁶

U restauratorsko-preparatorsku radionicu za tekstil Etnografskog muzeja u Zagrebu ukupno je dopremljeno 249 tekstilnih predmeta²⁷ koji su popisani,

---

24 <http://mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/akcija-mdc-spasimo-bastinu-od-poplava> (14.10.2014.).

25 Od 23. do 25.6. 2014. na terenu su boravili muzejska savjetnica i matičarka 1. razine Vesna Zorić i viša preparatorica Ljiljana Vilus Japec. Od 1.7. do 3.7. 2014. viša preparatorica Marijana Najjar i restaurator Marko Gašparić. Od 7.7. do 9.7. muzejska savjetnica i matičarka 1. razine Vesna Zorić, muzejska savjetnica Aida Brenko, viša preparatorica Ljiljana Vilus Japec i kustos Matija Dronjić.

26 Naziv *Cvelferija* potječe iz vojne terminologije. Za vrijeme Vojne krajine područje današnje Hrvatske bilo je podijeljeno na pukovnije koje su činile manje *satnije*. Upravo jedna takva manja jedinica, tzv. *dvanaesta* (njem. *zwölf* — dvanaest) satnija zauzimala je područje istočno od Županje po čemu se cijeli kraj prozvao *Cvelferijom* (usp. Opačić 2003).

27 Komplet nošnje (1 bluza i 1 suknja), ženske haljine (8 predmeta), podsuknje (7 predmeta), ženska košulja *oplećak* (7 predmeta), marame (16 predmeta), čarape (3 para), prsluk, muški (4 predmeta), jastučnice (13 predmeta), tabletići (120 predmeta), ručnici (27 predmeta), stolnjak (13 predmeta), pregača (1 predmet), muške gaće (2 predmeta), muške košulje *rubine* (4 predmeta), zidnjaci (6 predmeta), torba *uprta* (1 predmet), dio obuće *obojak* (1 predmet),

podijeljeni u skupine prema vrsti materijala te su im dodijeljeni redni brojevi 1-249. Radovi na predmetima uključivali su fotografiranje prije, za vrijeme i nakon radova, čišćenje (suho, mokro ili kemijsko), glačanje i opremanje za pohranu.

Predmeti izrađeni od vune (šešir i nazuvci) i kože (opanci) očišćeni su suhim postupkom, usisavanjem, nakon čega su tretirani zamrzavanjem.²⁸ Kožna torba i remen suho su očišćeni usisavanjem nakon čega su premazani sredstvom za čišćenje i hranjenje kože *Lederweicher SR*. Nekolicina predmeta (ukrasni jastučić, prekrivači *ponjavci*, prostirke *krpare*) kemijski je očišćena.

Ostala građa, koju čini platneno posoblje i dijelovi nošnje čišćeni su ispiranjem pod mlazom hladne vode čime su odstranjene naslage blata i mulja. Nakon sušenja, predmeti su dezinficirani; predmeti izrađeni od bijelog pamučnog vlakna (platneno posoblje) dezinficirani su u blagoj otopini natrijevog hipoklorita, dok su dijelovi nošnje izrađeni od lanenog ili konopljinog vlakna ukrašeni vezom i staklenim perlama te ostala građa, nakon izvršenih probi na postojanost boja, dezinficirani u 70% alkoholu. Nakon dezinfekcije i sušenja, predmeti su mokro očišćeni u otopini neutralnog deterdženta u destiliranoj vodi, osušeni i izglačani.

Obrađena građa opremljena je za pohranu *Avosom* te je uz priložene upute o čuvanju tekstilne građe²⁹ pripremljena za povratak.

KONZERVACIJA

PRESSURE MOUNTING

Metodu *pressure mounting* Radionici je prezentirala Katija Hrepić, koja je tijekom 2009. provela tri mjeseca na specijalizaciji u Odjelu za konzervaciju i

---

dio obuće *nazuvak* (1 par), dio obuće *opanci* (1 par), prostirka *krpara* (3 predmeta), prekrivač *ponjavac* (5 predmeta), jastučić (1 predmet), torba kožna (1 predmet), remen kožni (1 predmet), šešir (1 predmet).

28 Prije samog zamrzavanja s predmeta se usisavanjem uklanjaju nečistoće i otpala vlakna te tragovi nametnika, jajašaca, larve. Predmet se stavlja u ledenicu na 14 dana pri temperaturi od -18°C. Kada se izvadi, ostavlja se na ravnoj površini jedan dan da se postupno temperira. Predmeti koje tretiramo ne smiju sadržavati vosak, staklo, sintetiku, lak, kosti, rogove.

29 Vrlo je važno osigurati povoljne mikroklimatske uvjete (temperaturu od 18°C i RV od 45-55%) kako bi se spriječilo aktiviranje plijesni.

istraživanje *British Museuma*.³⁰ *Pressure mounting* metoda je kojom se predmet konzervira, ali i priprema za izlaganje. Koristi se, uglavnom, za manje arheološke ili druge plošne tekstilne fragmente koji su zbog starosti i uvjeta u kojima su se nalazili krhki i lomljivi. Materijali koji se koriste za takav način pripreme predmeta za izlaganje su građevinski (*Hexlite* ploča), stoga je bilo nužno utvrditi eventualno štetno djelovanje na tekstil, te su u laboratoriju *British Museuma* napravljena ispitivanja pomoću Oddy³¹ testa.

U Radionici je, uz kolegičin nadzor, konzerviran fragment arheološkog tekstila iz Zbirke kultura svijeta. Ujedno treba spomenuti i suradnju s dr. sc. Editom Vujasinović, izv. prof. s Tekstilno tehnološkog fakulteta, gdje su u Zavodu za materijale, vlakna i ispitivanje tekstila izvršene mikroskopske analize vrste vlakana s navedenog predmeta.

Konzervacija predmeta inv. br. Ex 1769 metodom *pressure mounting*

Podaci o predmetu:

Inventarni broj:	Ex 1769
Zbirka:	Zbirka kultura svijeta
Naziv predmeta:	Fragment ponča
Datacija:	Nepoznato
Lokalitet:	Machu Picchu
Dimenzije:	Dužina 75 cm, širina 65 cm
Materijal:	Ljamina dlaka
Tehnika:	Tkanje
Stanje predmeta:	Loše

Opis predmeta

Fragment ponča izrađen je od ljamine dlake prirodne boje, tj. nije obojan. Pronađen je u grobnom nalazu na lokalitetu Machu Picchu. Predmet je Muzeju darovala Branka Šrepeš 7.3.1979. godine.

---

³⁰ Tijekom boravka u *British Museumu* kolegica Hrepić je navedenom metodom konzervirala četiri fragmenta grobnog nalaza iz Perua.

³¹ Oddy proba ili Oddyjev test ubrzano je korozivno ispitivanje materijala koje se koristi prilikom izlaganja ili čuvanja predmeta kulturne baštine. Izvodi se pomoću tri metala: olova, bakra i srebra koji se u posebnim epruvetama, hermetički zatvorenim, s uzorkom za ispitivanje zagrijavaju pod visokim udjelom vlage 28 dana. Ukoliko nakon otvaranja na uzorcima nema promjena, ispitivani materijal pogodan je za uporabu kod izlaganja ili čuvanja predmeta kulturne baštine.

Opis zatečenog stanja

Fragment ponča je u lošem stanju, vlakna su slaba te su vidljiva mehanička oštećenja (Sl. 4a/str. 335). Predmet je dugi niz godina bio izložen u staklenom okviru u vitrini *Latinska Amerika* stalnog postava kultura svijeta.

Strukturna analiza predmeta

Predmet je pažljivo izvađen iz staklenog okvira i fotografiran u svim fazama rada – prije, za vrijeme i nakon radova. Izrađena je grafička dokumentacija s naznačenim oštećenjima te izrađena i strukturna analiza vlakana.

Relaksiranje

Fragment je suho očišćen pomoću restauratorskog usisavača, nakon čega je relaksiran. Predmet se prekriva *Simpatex* folijom na koju se polaže namočena bugačica te se sve zatvara *Melinex* folijom. Preko perforacija na *Simpatexu* predmet dobiva malu količinu vlage te je pogodan za ravnjanje. Sušenje se provodi na način da se predmet optereti staklenim utezima kako bi se izravnao te se ostavi sušiti na zraku.

Pressure mounting

Hexlite ploča je sačasta aluminijska ploča koja se koristi kao podloga za izlaganje predmeta. Rubovima ploče, na mjestima predviđenima za vijke, odstrani se sačasti dio pomoću dljetca i čekića. Udubljenja se popunjavaju smjesom koja se koristi za drvenu ispunu. Popuna se nakon sušenja brusi i ravna prema ploči.

Rubni dijelovi se nakon toga oblijepe lanenom vrpcom, a na poledini se označe dva okvira širine 5 cm. Označeni okvir debelo se premaže ljepilom *Mowilith DM C2*. Ploča se presvlači tanjom pamučnom tkaninom *domette*. Tkanina se na poledini ploče zalijepi pomoću glačala unutar vanjskog označenog okvira. Uglove je potrebno što urednije zalijepiti.

Konture predmeta potrebno je iscrtati na *Melinex* foliji te im dodati 0.5 cm. Dobiveni oblik prenosi se na deblju pamučnu tkaninu *domette* te se izreže zadani oblik. Tkanina s urezanim oblikom postavlja se na podlogu i pričvrsti koncem. Visina tkanine treba odgovarati visini fragmenta.

Sloj koji se stavlja na vrh je završni, što znači da mora svojom finoćom i bojom odgovarati predmetu koji se izlaže. Koristi se pamučna tkanina koja se na poledini zalijepi pomoću glačala unutar drugog ucrtanog okvira.

Taj završni sloj se pričvršćuje za podlogu iglom i koncem uz rub urezanog oblika te se dobije jasno definiran oblik u koji se predmet polaže. Na poledini

se također pričvrsti isti završni sloj tkanine te se uz rub učvrsti križnim bodom. Predmet se polaže na podlogu i zatvara pleksiglasom pomoću vijaka za koje se izbuše rupe na prethodno popunjenim mjestima na ploči (Sl. 4b/str. 335).

Radove izvršile: Katija Hrepić, viša restauratorica tehničarka, Hrvatski restauratorski zavod, Ljiljana Vilus Japec, viša preparatorica, Mihaela Grčević, restauratorica

RESTAURACIJA

BOJANJE TEKSTILNOG MATERIJALA U PROCESU KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKOG ZAHVATA

U prostorima Odjela za tekstil, papir i kožu Hrvatskoga restauratorskog zavoda 17. i 18. rujna 2013. održana je radionica demonstracije bojanja³² pigmentima koji se koriste u konzervatorsko-restauratorskoj djelatnosti. Radionicu je vodila Katija Hrepić koja je tehniku bojanja savladala prilikom specijalizacije u *British Museumu*. Pigmente, koji su u sklopu radionice donirani zavodima za restauriranje tekstila, osigurala je zaklada Lady Jadranke Njerš Beresford Peirse u suradnji s Hrvatskim restauratorskim zavodom.

Bojanje je proces kojim tekstilnom materijalu, uranjajući ga u otopini boje dajemo određeno obojenje. Sama otopina sadrži vodu, pigment, vlakno i različite aditive koji pomažu pri apsorpciji boje na vlakno. Interakcijom između molekula vode, boje, vlakana i aditiva molekule boje vežu se za vlakna te dolazi do obojenja. Povećavajući temperaturu otopine povećava se i brzina difuzije, te se povećava brzina bojenja i iscrpljenost bojila (usp. s. n. 2008: 6).

Bojanje tekstilnog materijala koje je namijenjeno korištenju kod konzervatorsko-restauratorskog zahvata treba zadovoljiti drugačije kriterije od bojanja komercijalnim bojama. Važna je postojanost obojenja, a sam proces bojanja ne smije ostaviti višak kemikalija na vlaknima koje bi mogle štetno utjecati na restaurirani tekstil. Uzevši u obzir navedeno, restaurator, nakon što je izabrao materijal za bojanje mora izabrati prikladnu boju s obzirom na vlakno (celulozno, proteinsko), metodu bojanja, pigmente te aditive koje je potrebno koristiti (usp. s. n. 2008: 3).

---

32 Radionici su prisustvovali djelatnici Odjela za tekstil, papir i kožu HRZ-a, Odsjeka za tekstil Restauratorskog odjela Ludbreg, Restauratorske radionice za tekstil MUO-a, Restauratorsko-preparatorske radionice za tekstil EMZ-a.

Prilikom bojanja potrebno je osigurati radni prostor namijenjen bojanju, održavati čistoću u prostoriji i voditi računa da se tijekom procesa nosi zaštitna radna odjeća (kuta, zaštitna obuća, rukavice i zaštitne naočale). Kod vaganja pigmenta potrebno je nositi zaštitnu masku kako bi se izbjeglo udisanje praha, a ukoliko dođe do prosipanja pigmenta ili kupke potrebno je sve očistiti. Potrebno je održavati sav pribor koji se koristio prilikom pripreme kupke za bojanje, sve bočice i spremnici moraju biti pravilno označeni, a otopina boje ne smije se čuvati duže od sedam dana.

Upotrebom aditiva olakšavamo proces bojanja na način da poboljšavamo vezanje boje na vlakno i izjednačenost obojenja (usp. s. n. 2008: 8). Svi aditivi predviđeni su za korištenje u destiliranoj vodi. *Solophenil* boje koriste se kod bojanja celuloznih vlakana, kao aditiv se koristi natrijev sulfat, dok se kod bojanja *Lanaset* bojama, koje se koriste za proteinska vlakna, kao aditivi koriste octena kiselina, natrijev sulfat, natrijev acetat i *Albegal set*.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na predmetu inv.br. Ex 643

Podatci o predmetu:

Inventarni broj:	Ex 643
Zbirka:	Zbirka kultura svijeta
Naziv predmeta:	Ogrtač <i>Burnus</i>
Datacija:	Nepoznato
Lokalitet:	Etiopija
Dimenzije:	Dužina 130 cm, širina 267 cm
Materijal:	Svileni atlas
Tehnika:	Tkanje, šivanje
Stanje predmeta:	Loše

Ogrtač *burnus* pripada Zbirci kultura svijeta Etnografskog muzeja i jedan je od 133 predmeta iz Etiopije koje su 1902./03. braća Seljan poklonila Narodnom muzeju u Zagrebu.

Opis predmeta

Ogrtač *burnus* dio je uniforme francuske kolonijalne vojske *Spahi*. *Burnus* inv. br. Ex 643 poklon je negusa Menelika II. Mirku Seljanu, izrađen od crnog (lice) i crvenog (podstava) svilenog atlasa. Polukružnog je kroja s kapuljačom na kojoj se nalazi jedna velika i sedam malih pompona od crne svile. Na prednjoj strani predmet je obrubljen vrpcom izrađenom od pozlaćene srme. Ogrtač je

spojen na prednjoj strani umetkom izrađenim od svile i nizom od jedanaest mjedenih gumbića.

Opis stanja predmeta

Burnus je dugi niz godina bio izložen u stalnom postavu kultura svijeta Etnografskog muzeja. Lice ogrtača, izrađeno od crno obojene *otežane svile*,³³ u jako je lošem stanju (Sl. 5a/str. 336). Nedostatak je otežane svile što traje puno kraće od svile bez dodane težine, jer isparavanje i izloženost suncu slabe i uništavaju vlakna te dolazi do pucanja tkanine cijelom površinom. Iako je predmet dugi niz godina bio izložen u stalnom postavu, nije došlo do degradacije boje na licu ogrtača.

Podstava izrađena od crvene svile izgubila je na intenzitetu boje, a na mjestima uza same rubove i kod vratnog izreza došlo je i do oštećenja vlakana. U lošem su stanju i pomponi izrađeni od svilenih niti koje nisu izgubile na intenzitetu boje, ali su vlakna u potpunosti oslabila te niti u velikoj mjeri nedostaju i konstantno se truse.

Strukturna analiza vlakana

Predmet je fotografiran prije, za vrijeme i nakon radova. Izrađena je strukturna analiza vlakana korištenih kod izrade predmeta i grafička dokumentacija s prikazom oštećenja.

Konzervatorsko-restauratorski radovi

Predmet je suho očišćen usisavanjem, nakon čega je parcijalno odvojeno lice od podstave kako bi se moglo pristupiti oštećenim mjestima. Oštećenja na licu podlagana su crnom *crepe de chine* svilom te su zatvarana svilenim filamentom, restauratorskim bodom. Na isti su način konsolidirana i oštećenja na podstavi. Lice i podstava spojeni su pamučnim koncem, zrnčanim bodom koji imitira strojni, kojim su izvorno spajani lice i podstava (Sl. 5b/str. 336). Zbog izrazite krтости i nestabilnosti predmeta rukovanje istim svedeno je na minimum.

Nakon konzervatorsko-restauratorskog zahvata predmet je pohranjen u beskiiselinsku kutiju i zaštićen *Avosom*. Zbog dimenzija, presavijan je uz korištenje tuljaca omotanih u poliesterski vatin i *Avos*, kako bi se spriječilo pucanje vlakana na pregibima. Zbog izrazite krтости i nestabilnosti predmet

---

33 Da bi se dobila otežana svila, materijal se tretira solima metala. Apsorpcijom metala, svila nadoknađuje težinu izgubljenu kod ispiranja svilene smole, sericina. Tim postupkom svili se, pored težine, povećava i gustoća te kvaliteta naboravanja.

nije moguće izlagati.

Radove izvršila: Mihaela Grčević, restauratorica

Konzervatorsko-restauratorski radovi na predmetu inv.br. 6298

Podatci o predmetu:

Inventarni broj:	6298
Zbirka:	Zbirka narodnih nošnji sjeverozapadne Hrvatske
Naziv predmeta:	Haljetak <i>surka</i> , ženska
Datacija:	1848.
Lokalitet:	Zagreb
Dimenzije:	Dužina 84, širina 120
Materijal:	Kašmir
Tehnika:	Šivanje
Ornament:	Stiliziran biljni
Stanje predmeta:	Loše

U vrijeme Hrvatskoga narodnog preporoda, sukladno idejama građanskog društva da stvori vlastitu kulturu s nacionalnim obilježjima unutar Habsburške Monarhije, velika se pažnja pridavala i odijevanju. U hrvatsku građansku modu tada ulazi *surka*, slikovit tip nacionalne odjeće bogato ukrašen gajtanima, aplikacijama, vezivom i krznom. Tom su nošnjom plemenitaši izražavali svoje nacionalne osjećaje oblačeći je u svečanim prigodama. Prema riječima Katarine Nine Simončić, docentice u Zavodu za dizajn tekstila i odjeće Tekstilno-tehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (2011: 242):

„Crvena, bijela i plava boja zavladaše su odjevnom kulturom zagrebačkih ulica i plesnih podija [...] Uskoro su uz muškarce, i žene upotpunjavale svoje modne haljine surkom u znak solidarnosti i podrške političkoj ideji.“

S krajem burnih ilirskih dana *surka* nestaje iz primjene, i to krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 19. st., kada je zamjenjuje frak.

Opis predmeta

Ženska narodna *surka* izrađena je od bijelog kašmira, širokoga prostranog kroja, obrubljena širom vunenom vrpcom i ukrašena užim vunenim gajtanom crvene boje. Rukavi su poludugi i prema donjem kraju jako prošireni. Podstava je izrađena od bijele lagane svile. Zatvara se ukrasnom kopčom koja se nalazi na prednjoj strani ovratnika.

Opis stanja predmeta

Surka je u lošem stanju (Sl. 6a/str. 335). Oštećenja su nastala pohranom predmeta u neadekvatnim uvjetima. Glavna je tkanina na puno mjesta oštećena od moljaca, kao i svilena podstava. Vunena crvena porubna vrpca također je jako oštećena, te na pojedinim mjestima potpuno nedostaje. Crveni gajtan kojim je izveden ornament također je oštećen i na pojedinim mjestima potpuno nedostaje. Svilena podstava ima sitna oštećenja u obliku rupica. Na glavnoj tkanini i podstavi vidljive su nečistoće (mrlje) nepoznatog porijekla.

Strukturna analiza vlakana

Predmet je fotografiran prije, za vrijeme i nakon radova. Izrađena je strukturna analiza vlakana koji su korišteni kod izrade predmeta i grafička dokumentacija s prikazom oštećenja.

Konzervatorsko-restauratorski radovi

Predmet je suho očišćen pomoću restauratorskog usisavača. Oštećenja na glavnoj tkanini parcijalno su podložena vunanim materijalom i zatvarana restauratorskim bodom, svilenim filamentom odgovarajuće boje. Porubna vrpca i dijelovi gajtana koji nedostaju nisu rekonstruirani. Postojeći dijelovi porubne vrpce i gajtana učvršćeni su za glavnu tkaninu svilenim filamentom tamno crvene boje (Sl. 6b/str. 335).

Nakon zahvata, predmet je pohranjen u beskiselinsku kutiju, dimenzija prilagođenih predmetu i opremljenu jastucima od poliesterskog vatelina i Avosa.

Radove izvršila: Marijana Najjar, viša preparatorica

Konzervatorsko-restauratorski radovi na šeširu inv. br. 48162

Podatci o predmetu:

Inventarni broj:	48162
Zbirka:	Zbirka narodnih nošnji središnje Hrvatske
Naziv predmeta:	Šešir
Datacija:	1930.
Lokalitet:	Haganj, Vrbovec
Dimenzije:	6 cm x 33 cm
Materijal:	Slama, svila, pamučno platno
Tehnika:	Šivanje
Ornament:	Stiliziran biljni
Stanje predmeta:	Loše

Šešir je dio odjeće koji prekriva glavu. Sastoji se od *glave* – klobuka koji se nastavlja na uža ili šira *krila* – obod. Izrađuje se od raznovrsnih materijala. Koristi se kao zaštita od vremenskih neprilika, ali vrlo često ima i estetsku funkciju. Od kada je ušao u modu pa do 1960-ih šešir je bio obvezan odjevni predmet kod oba spola.

Opis predmeta

Ženski šešir darovan je Etnografskom muzeju zajedno s inventarom dućana i osobnim predmetima vlasnice dućana iz sela Hagnja pored Vrbovca. Šešir je dio osobnih predmeta i datira iz 1930-ih. Korišten je ponajprije kao modni dodatak. Dio je Zbirke narodnih nošnji sjeverozapadne Hrvatske. Izrađen je od slame širokog oboda blago savinutog prema dolje. Oko klobuka obavijena je nabrana svilena tkanina koja je na jednom kraju oblikovana u ukrasnu mašnu. Uz unutarnji rub oboda položena je na svilu i prošivena ukrasna grana s cvjetovima đurđica i listovima. Klobuk je s unutarnje strane podložen pamučnom tkaninom, a na donji unutarnji rub klobuka prišivena je gumena vrpca kojom se šešir pridržava na glavi.

Opis stanja predmeta

Šešir je u relativno dobrom stanju. Slama od koje je šešir izrađen kao i ukrasna grana prekrivene su nečistoćama. Svilena vrpca kojom je obrubljen klobuk, osim nečistoća, ima znatna oštećenja. Platno kojim je obložena unutarnja strana klobuka nema mehaničkih oštećenja, ali je kao i gumena vrpca, koja je izgubila elastičnost, prekrivena nečistoćama (Sl. 7a/str. 337).

Konzervatorsko-restauratorski radovi

Nakon detaljne fotodokumentacije sa šešira je uklonjena ukrasna grana, svilena vrpca, vrpca od tila i gumena vrpca.

Ukrasna grana dužine 37 cm izrađena je od tanke metalne žice omotane zelenim papirom. Na žicu su pričvršćeni cvjetovi u obliku đurđica u bijeloj boji te listovi u zelenoj i smeđoj boji, izrađeni od navoštenog platna. Grana je bila ručno prišivena pamučnim koncem, bodom provlačenja na nekoliko mjesta kroz svilenu vrpcu za obod i klobuk. Očišćena je suhim postupkom, usisavanjem restauratorskim usisavačem.

Šešir je izrađen od slame prirodne boje, visine 6 cm i promjera oboda 33 cm. Očišćen je suhim postupkom, usisavanjem restauratorskim usisavačem. Nakon suhog čišćenja, šešir je očišćen i mokrim postupkom, vatiranim štapićima prethodno natopljenim u otopini 96% etilnog alkohola i destilirane vode u omjeru 30:70. Na taj način očišćena je cijela površina šešira zajedno s

unutarnjim dijelom klobuka, koji je podstavljen bijelim pamučnim platnom. Platno je ručno prišiveno za klobuk pamučnim koncem te prilikom čišćenja nije uklonjeno.

Ukrasna vrpca, dimenzija 58x33 cm, izrađena je od svile jedinice veza platna (gustoća osnove iznosi 46 niti / 1 cm, a potke 44 niti / 1cm). Jako je oštećena tako da na oko 60 % površine nedostaju niti, i osnove i potke. Oštećenja su nastala uslijed slabljenja vlakana do kojeg je došlo zbog izloženosti nečistoćama. Jedna strana vrpce ručno je porubljena skrivenim bodom pamučnim koncem, dok je na drugoj strani ostavljen živi rub. Bočne strane su neporubljene. Za šesir je bila prišivena tako da je bočna strana vrpce nabrana u nekoliko širokih nabora i prišivena ručno s nekoliko širokih bodova provlačenjem za bočnu stranu klobuka, te omotana oko klobuka. Na istome mjestu je drugi kraj vrpce oblikovan u mašnu, te prišiven na isti način.

Vrpca je mokro očišćena tako da je lagano izravnana i položena na bugaćicu. Prskana je otopinom neutralnog deterdženta *Restore Detergent* i destilirane vode u omjeru nekoliko kapi deterdženta na 500 ml vode. Otopina je laganim pritiskom spužvom utapkana tako da su se nečistoće otpustile i vezale za *bugaćicu*. Ispirana je na isti način čistom destiliranom vodom, prilikom čega je *bugaćica* mijenjana. Nakon mokrog čišćenja, osušena je na zraku, a zatim je *relaksirana*. Položena je na *Melinex* foliju, prekrivena je *Simpatexom* na koji je stavljena namočena bugaćica te je sve zatvoreno *Melinex* folijom. Preko perforacija na *Simpatexu* predmet dobiva malu količinu vlage, te je pogodan za ravnjanje. Nakon što su vrpca i sve niti izravnane, prekrivene su *Melinex* folijom, te opterećene utezima prokroma kako bi se tako osušile. Kako bi se zaštitila izvorna vrpca, zbog krtosti svile i velikih površina koje nedostaju, položena je između dva sloja nove *crepeline* svile (gustoća osnove iznosi 29 niti / 1 cm, a potke 28 niti / 12 cm) koja je prošivena svilenim filametom, bodom provlačenja.

Vrpca od tila i gumena vrpca mokro su očišćene u otopini neutralnog deterdženta *Restore Detergent* i destilirane vode u omjeru nekoliko kapi na oko 300 ml vode, te isprane u kupkama čiste destilirane vode. Osušene su na zraku vodoravno položene.

Nakon čišćenja, svi dijelovi šešira pričvršćeni su na prvobitno mjesto odgovarajućim koncem i bodom (Sl. 7b/str. 337). Šesir je pohranjen tako da je klobuk podržan kalupom beskiselnog papira odgovarajućih dimenzija, obložen *Tyvek* folijom i stavljen u odgovarajuću kartonsku kutiju.

Radove izvršila: Ljiljana Vilus Japiec, viša preparatorica

Konzervatorsko-restauratorski radovi na predmetu inv.br. 50077 a-c

Podatci o predmetu:

Inventarni broj:	Et 50077 a-c
Zbirka:	Zbirka dječjih igračaka i igara
Naziv predmeta:	Dječja društvena igra <i>Halma</i>
Datacija:	1920.
Lokalitet:	Njemačka
Dimenzije:	Dužina 32,5 cm, širina 20,5 cm
Materijal:	Karton
Tehnika:	Tiskanje, lijepljenje, savijanje
Stanje predmeta:	Loše

Opis predmeta

Dječja društvena igra *Halma* izrađena je od kartona crvene boje na kojoj srebrnim pisanim slovima piše naziv igre. Predmet datira iz 1920-ih godina. S unutrašnje strane poklopca nalazi se nalijepljeni tekst s pravilima igre: „Vrlo interesantna društvena igra za staro i mlado. Halma je ime jedne stare grčke igre. Ona je toliko interesantna i duhovita, da je vredno oteti je iz zaborava.”

Halma je igra na dasci za do šest osoba. Danas se igra na dva načina i na dva različita polja, 1. zvjezdasta Halma i 2. kvadratična Halma. Ova je igra nastala 1883., a osmislio ju je američki kirurg George Howard Monks. Ime je uzeto od grčke riječi *halma* što znači skok. Zvjezdolika Halma je nastavak razvoja igre u Njemačkoj 1892. Pravila igre navedena su na kutiji.

Opis stanja predmeta

Kutija za igru Halma jako je oštećena (Sl. 8a/str. 337). Na donjem dijelu i dijelu poklopca nedostaje bočna stranica. Kao posljedica korištenja i odlaganja tijekom godina, kutija je istrošena i prašnjava. Vlasnici su kutiju nastojali očuvati ljepljivom vrpcom koja je s vremenom ostavila tragove ljepljenja na kartonu, čime su prouzrokovana znatna oštećenja.

Konzervatorsko-restauratorski radovi

Predmet je fotografiran prije, za vrijeme i nakon radova. Uz konzultacije s Odsjekom za papir i kožu Hrvatskoga restauratorskog zavoda, predmet je restauriran.

Nečistoće su odstranjene pomoću restauratorskog usisavača, dok je aceton-skim parama odstranjena ljepljiva vrpca. Od Odsjeka za papir i kožu Hrvat-

skoga restauratorskog zavoda dobiven je potreban beskiselinški papir debljine 2 mm kojim su nadomješteni dijelovi koji nedostaju, nakon čega su rekonstruirani segmenti obojani u boju tijela kutije. Oštećenja su konsolidirana japanskim papirom uz korištenje otopine škrobnog ljeplila u destiliranoj vodi u omjeru 1:4 (Sl. 8b/str. 337).

Nakon konzervatorsko-restauratorskog zahvata predmet je pohranjen u beskiselinšku kutiju i zaštićen *Avosom*. Deponiran je u čuvaonici Muzeja.

Radove izvršila: Jasminka Vujičić, viša preparatorica

ZAKLJUČAK

Restauratorsko-preparatorska radionica za tekstil usmjerena je prema provođenju mjera preventivne konzervacije kojima se indirektnim postupcima stabiliziraju materijali od kojih je muzejski predmet izrađen (usp. Vokić 2007: 9). Ono podrazumijeva čišćenje predmeta, pravilno označivanje i opremanje za pohranu. Zgrada Muzeja ne pruža u potpunosti odgovarajuće mikroklimatske uvjete, kao ni idealnu opremljenost muzejskih čuvaonica, stoga se pristupa optimalnom načinu pohrane građe u zadanim uvjetima.

Paralelno s poslovima preventivne konzervacije provode se i konzervatorsko-restauratorski zahvati. Godišnje se obradi nekolicina predmeta koje kustosi zbirki izdvoje kao prioritete. Zahvati uključuju izradu dokumentacije, fotografiranje predmeta u svim fazama rada, minimalno interveniranje u sam predmet, upotrebu reverzibilnih metoda i materijala.

Radionica će i dalje nastaviti zadanim smjerom, koji je zasnovan na preventivnoj zaštiti građe kao ključem za opstojnost tekstilnih zbirki Muzeja. Provođenjem mjera zaštite, kojima predmetu osiguravamo relativno stabilnu okolinu i zaštitu od nepovoljnih mikroklimatskih uvjeta, usporavamo proces degradacije tekstilnih predmeta te smanjujemo i potrebu za konzervatorsko-restauratorskim zahvatima.

LITERATURA

Gjetvaj, Nada. 1989. „Etnografski muzej u Zagrebu – u povodu 70. obljetnice“. *Etnološka istraživanja* 5: 1-144.

Gušić, Mirjana. 1955. *Tumač izložene građe*. Zagreb: Etnografski muzej.

Radauš Ribarić, Jelka. 1988. „O tekstilnom rukotvorstvu na tlu Jugoslavije kroz vjekove“. U *Čarolija niti*. Zagreb; Muzejski prostor Zagreb, str. 13-24.

Randić, Mirjana. 2009. „Kako obojiti svijet“. U *Moć boja. Kako su boje osvojile svijet*. Zagreb: Etnografski muzej, str. 95 – 149.

Simončić, Nina Katarina. 2011. „Moda u vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda.“ *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 43: 235-254.

Szenczi, Blažena. 1973. *Vezak vezla. Motivi narodnih vezova Hrvatske*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

s. n. 2008. *Dyeing techniques manual*. Southampton: The Textile Conservation Centre, University of Southampton.

Vokić, Denis. 2007. *Preventivno konzerviranje slika, polikromnog drva i mješovitih zbirki*. Zagreb: Hrvatsko restauratorsko društvo.

Opačić, Nives. 2003. „Majorija i Cvelferija“, <http://www.matica.hr/vijest-nac/234/Majorija%20i%20Cvelferija> (14.10.2014.)

<http://mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/akcija-mdc-spasimo-bastinu-od-poplava/> (14.10.2014.)